

Vyriausybėje ir Seime užregistruotos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pataisai, kuriomis, be kita ko, siūloma išplėsti informacijos laikmenų ir įrenginių, už kuriuos mokamos kompensacijos atlikėjams ir autoriams. Pateikiame atsakymus į dažniausiai kylančius klausimus apie įstatymo pataisus ir kūrinų kopijavimą asmeniniais tikslais.

Dar vienas mokestis?

Kompensacinis atlyginimas, apie kurį kalbama ATGTĮ projekte, nėra mokestis. Priešingai nei mokesčiai, kompensacinis atlyginimas nėra valstybės biudžeto įplaukos. Tai privačių asmenų lėšos – jų atlyginimas už teisę kopijuoti kūrinis asmeniniais tikslais. Kaip žemės sklypo savininkui kompensuojama už jo nuosavybės paėmimą ir naudojimą visuomenės poreikiams (pvz., tiesti kelią), taip turi būti kompensuojama autoriams už jų kūrinų atgaminimą (kopijavimą). Beje, kompensacijos už dalį laikmenų galioja nuo 2004 m. Visos ES šalys, išskyrus Didžiąją Britaniją ir Airiją, yra nustačiusios kompensacijas už kūrinų atgaminimą.

Kodėl perkant tuščią laikmeną apskritai reikia mokėti kompensaciją?

Pirkdami vinilinę ar kompaktinę plokštelę (CD, DVD), nusiperkame teisę „vartoti“ (t.y. perklausyti arba peržiūrėti) jame esantį kūrinį. Teisė jį atgaminti – pasidaryti kopiją, perkelti į tuščią laikmeną ar įrenginį – laikoma kito tipo teise. Už naudojimąsi ja atlikėjams ir autoriams nustatytos kompensacijos. Dėl to teisėtai įsigijus įrašą galima daryti jo kopijas (pvz., mėgstamą albumo dainą įsirašyti ir į telefoną). Taip sumokėdamas už vieną kopiją vartotojas gauna dvi, tris ir daugiau.

Kodėl turiu mokėti už laikmeną, jeigu joje nelaikysiu jokių autorių kūrinių, o tik savo paties dokumentus ar kūrinius?

Tiesiogiai kompensacijos nemoka nė vienas vartotojas. Ją sumoka įrangos gamintojas, importuotojas ar didmenininkas. Praktiškai neįmanoma nustatyti, kiek tuščios laikmenos bus naudojamos saugoti ir atgaminti asmeninius dokumentus, o kiek muzikos įrašus, filmus ir kitus saugomus kūrinius. Dėl to nuspręsta vadovautis solidarumo principu ir proporcingai mažesniu „mokesčiu apmokestinti“ visas laikmenas. Panašiai mokėdami vienodus mokesčius susimokame už tam tikras paslaugas (pvz., švietimą, sveikatos apsaugą ar kelius), nors jomis ir nesinaudojame arba naudojames labai skirtingai.

Už kokias laikmenas ir įrenginius siūlomos kompensacijos?

Už garsajuosčių, vaizdajuosčių, CD, DVD ir mini-diskų kompensacinis atlyginimas yra mokamas nuo 2004 m. Tačiau dabartinis reglamentavimas neatitinka laikmečio: argi ne absurdas yra tai, kad kompensacija už asmeninį kopijavimą skaičiuojama nuo praktiškai nebenaudojamų garsajuosčių, vaizdajuosčių, o nuo paplitusių modernių skaitmeninių atgaminimo technologijų jos mokėti nereikia? Kaip daugelio ES šalių, taip ir Lietuvos atlikėjams ir autoriams privalu kompensuoti už tas tuščias laikmenas ir atgaminimo įrenginius, kuriais jų įrašai, kūriniai ir yra kopijuojami – atminties kortelės, USB atmintinės, kompiuterius ir jų kietuosius diskus, kitus atgaminimo įrenginius su integruota atmintimi - MP3, MP4 ir kt grotuvus, mobiliuosius telefonus, televizorius.

Kokio dydžio turėtų būti kompensacija?

ES direktyva (2001/29/EB) numato: jei įstatymu apribojamos išimtinės autorių teisės ir leidžiama daryti asmenines kūrinų kopijas – autoriams ir kitiems teisių turėtojams turi būti mokama *teisinga kompensacija*. Statistika rodo, kad Lietuvos teisių turėtojams ši kompensacija yra 136 kartus mažesnė nei Prancūzijoje, 59 kartus mažesnė nei Olandijoje, 10 kartų mažesnė nei Estijoje ir 5 kartus mažesnė nei Latvijoje. Akivaizdu, kad dabartinė kompensacijų sistema Lietuvoje nėra visiškai teisinga, dėl to reikia priimti Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pataisus.

Kiek pabrangs laikmenos ir kita įranga?

2004 m. kompensacinis atlyginimas Lietuvoje buvo numatytas už kasetes, CD, DVD diskus bei standžiuosius diskus. Tada verslininkai įspėjo, kad tai pakels šių prekių kainas ir stabdys technologijų pažangą, tačiau nieko panašaus neįvyko. Galutinės įrangos kainos nepadidėjo ir įvedus

kompensacinį mechanizmą kitose ES šalyse. Taigi tikėtina, kad ir priėmus naujas įstatymo pataisas įranga nepabrangs. Beje, tose šalyse, kur kompensacijos yra netgi didesnės nei numatoma Autorių teisių ir gretutinių teisių pataisose, mažmeninė įrangos kaina yra dar mažesnė nei Lietuvoje. Tai rodo, kad veikiau gamintojų, didmenininkų ir mažmenininkų antkainiai, o ne kompensacijos autoriams dydis lemia galutinę įrangos kainą.

Kas bus, jei kompensacijos nemokėsime?

Lietuvos pasirašytos tarptautinės sutartys ir ES teisės aktai nustato privalomus reikalavimus atlikėjų ir autorių teisių apsaugos srityje. Už jų nesilaikymą valstybėms gresia sankcijos. Antra vertus, nesutikdami mokėti už teisę atgaminti asmeniniais tikslais, verslininkai pelnosi kūrėjų sąskaita ir verčia galutinius vartotojus būti teisės pažeidėjais.

Ar kompensacija tikrai pasieks kūrėjus?

Visos lėšos, surinktos kaip kompensacija už kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais, atitenka kūrėjams ir yra jų pačių administruojamos per kolektyvines organizacijas – LATGA-A (Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūrą) bei AGATA (Lietuvos gretutinių teisių asociaciją). Apie 10 % surinkto kompensacinio atlyginimo yra atskaitoma šio atlyginimo administravimo (surinkimo, paskirstymo ir kt.) kaštams padengti, likusi suma paskirstoma kūrėjams pagal jų pačių nustatytas taisykles. Nusprendę, kad kompensacijų administravimui ar kitoms išlaidoms skiriama per daug lėšų, arba kad jos naudojamos neefektyviai, kūrėjai bet kada gali pakeisti organizacijų įstatus ar jų vadovybę.